

ÄIDINKIELI I, TEKSTITAIDON KOE 12.2.2016 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Tekstitaidon kokeen vastausten luonnehdinta koskee vain hyvän vastauksen sisältöjä. Muut arvioitavat piirteet on kuvattu kriteeritaulukossa, joka on ylioppilastutkintolautakunnan antamissa äidinkielen koetta koskeissa määräyksissä.

www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_maaraykset_aidinkieli.pdf

Tehtävä 1

Novellin tapahtuma-aika on lyhyt hetki keskellä sotaa, mutta novelli sisältää useita aikatasoja. Aika jäsentää kertomusta ja vie sitä eteenpäin. Aikaa kerronnan keinona voi tarkastella mm. seuraavista näkökulmista:

- sota-aika, Espanja historiallisena miljöönä, pilvinen päivä, pääsiäissunnuntai, kevät
- lyhyt kohtaaminen sillalla
- viittaukset eri aikatasoille (menneisyys, nykyhetki, tulevaisuus)
- kielen aikamuodot (lähinnä imperfekti, presens).

Novelli kuvaa lyhyttä hetkeä, jossa vanha mies ja tekstin kertojaminä kohtaavat ja keskustelevat sillan luona. Meneillään on siviilien evakuointi sodan tieltä eräänä pääsiäissunnuntaina.

Aika näkyy kielen aikamuodoissa. Tarina kerrotaan pääosin imperfektissä kuin raporttina tapahtuneesta. Dialogissa aikamuodot vaihtelevat. Lyhyeksi kohtaukseksi tarkoitettu hetki venyy kerronnassa, jossa vanha mies ja kertojaminä keskustelevat. Kertojaminä on läsnä tapahtumahetkessä ja tekee huomioita tilanteesta. Vanha mies liikkuu kertomuksessaan niin menneessä, nykyisyydessä kuin tulevassakin. Hän muistelee taakseen jättämäänsä elämää San Carlosin kaupungissa, huolehtii hoitamiensa eläinten kohtalosta eikä jaksakaan eteenpäin. Tulevaisuus näyttää epävarmana sekä kertojaminälle että vanhalle miehelle.

Ajan tehtäviä novellissa voidaan tulkita eri tavoilla. Vanhalle miehelle aika voi tarkoittaa elämän tai laajemmin kokonaisen aikakauden päättymistä ("Muuta onnea kuin tämä... ei vanhuksella tässä maailmassa enää ikinä olisi"). Henkilöhahmojen iät voidaan tulkita niin ikään symbolisesti: vanhus ja hänen elämäntapansa edustavat menneisyyttä, nuori sotilas tuntematonta tulevaisuutta. Pääsiäissunnuntai tapahtuma-aikana voisi viitata uhriin ja kärsimykseen.

1–2 pistettä:

Vastauksessa tehdään pintatason havainnot lähinnä kertomuksen tapahtuma-ajasta.

3–4 pistettä:

Vastauksessa ajan ilmenemistä novellissa tarkastellaan useasta näkökulmasta.

5–6 pistettä:

Vastauksessa ajan tehtävien erittely muodostaa uskottavan ja perustellun tulkinnan novellista.

Tehtävä 2

Ylipäällikön päiväkäsky N:o 34 on armeijan ylipäällikön, marsalkka Mannerheimin 14.3.1940 pitämä puhe. Siinä käytetään monia vaikuttavan puheen keinoja. Sen retoriikka vetoaa kuulijoiden isänmaallisiin tunteisiin, sisältää armeijan ylipäällikön arvovallalla lausuttuja näkemyksiä ja rakentaa yhteistä ymmärrystä tapahtuneesta (paatos, eetos, logos). Puheen vaikuttavuutta lisäävät useat retoriset ja argumentatiiviset keinot. Puheesta voi nostaa esille muun muassa seuraavia tehokeinoja:

Puhuttelu ja huudahdukset. Puhuttelu nimeää ja tervehtii ryhmiä, joille puhe on osoitettu. Puhuteltuja luonnehditaan arvostavilla määritteillä, kuten Suomen kunniaakkaan armeijan sotilaat. Puhutteluun sisältyy myös kuulijoihin vetoamista ja kansalaisten kiittämistä.

Vastakkainasettelut tehostavat puhetta. Puhutaan sodasta ja rauhasta, yöstä ja päivästä, pienestä maasta ja suuresta vihollisesta, meistä ja muista. Siinä kiitetään Ruotsia ja länsivaltoja aseellisesta avusta mutta samalla naapurimaiden toimia moititaan vihjaillen, että niiden pelkurimainen ja itsekeskeinen asenne esti avunannon.

Ylätyyli sekä arvoihin ja yhteisiin kokemuksiin vetoava sanasto tuovat puheeseen juhlavuutta ja me-henkeä: ”kunniakas”, ”jalo”, ”loistaa”, ”uljuus” jne.

Toisto ja vyörytys. Niin oman armeijan kuin kotirintamankin ponnistuksia luetellaan liioittelun ihannoivasti vyöryttäen. Ansoita kirjataan eri tavoin listarakenteita hyödyntäen. Lause- rakenteiden ja sanojen toistoa käytetään myös päätöksen, tunteisiin vetoamisen keinona.

1–2 pistettä:

Vastauksessa tehdään irrallisia havaintoja puheen vaikuttamiskeinoista.

3–4 pistettä:

Vastauksessa vaikuttavuutta koskevat havainnot yhdistetään puheen tavoitteisiin.

5–6 pistettä:

Vastauksessa puheen vaikuttamiskeinot kontekstualisoidaan: kuka puhuu, miten, milloin, kenelle ja miksi?

Tehtävä 3

Molemmat tekstit kuvaavat menetyksiä. Mannerheim puhuu talvisodan päätyttyä sodanjohdon näkökulmasta koko kansalle. Hemingwayn novellissa kuvataan tapahtumaa kaunokirjallisin keinoin ikään kuin sodan keskeltä.

Sotaa pidetään molemmissa tavallisten ihmisten elämää häiritseväenä tekijänä. Molemmat puhuvat menetyksistä, joita kansa sodassa joutuu kokemaan. Mannerheimin puheessa menetyksiä ovat mm.

- kuolonuhrit (omat ja viholliset),
- koti ja kotiseutu, osa isänmaata,
- aikaisemmat saavutukset, materiaaliset menetykset,
- työkyky.

Päiväkäskeyssä menetykset käännetään voitoiksi, sillä sota on Mannerheimille ”jalo kilpailu”, joka vaatii uhrauksia. Puheessa lohdutetaan ja kiitetään menetyksiä kokeneita. Menetykset nähdään sankarillisina ja ne ovat osa rauhan hintaa.

Hemingway puhuu menetyksistä vanhan miehen tarinan kautta. Novellissa kertojana toimiva nuori sotilas haastattelee sillalle saapuvaa miestä, joka kertoo taustastaan. Vanhan miehen menetyksiä ovat mm.

- kaksi vuohta, yksi kissa ja neljä paria kyyhkysiä, jotka olivat miehelle kuin perhe
- koti ja kotiseutu
- elinvoima
- elämäntapa ja elämäntehtävä.

Novellin viimeinen lause paljastaa, että vaikka vanha mies on menettänyt lähes kaiken, hänellä on jäljellä pieni lohtu: ehkä kissa selviää ilman häntä.

Keskeinen ero on siinä, että Mannerheimin puheessa yksilöt, menettäjät ja uhrautajat, ovat sankareita, joiden avulla saavutetaan moraalinen voitto. Hemingwaylla sen sijaan menetys on lähes totaalinen: menetyksillä ei voiteta mitään.

1–2 pistettä:

Vastauksessa luetellaan lähinnä konkreettisia menetyksiä.

3–4 pistettä:

Vastauksessa tehdään havaintoja ja päätelmiä menetysten eroista ja yhtäläisyyksistä teksteissä.

5–6 pistettä:

Vastauksessa vertaillaan tapoja puhua menetyksistä teksteissä tekstilajit ja kontekstit huomioon ottaen.

Tehtävä 4

Kuva ja sana ovat markkinointiviestinnän peruselementit. Niillä luodaan mielikuvia tuotteista, herätetään huomiota ja pyritään saamaan aikaan myönteinen ostopäätös. Vertailtavina olevien kirjojen etukansissa annetaan perustiedot: teoksen nimi, kustantaja ja elämäkerrassa tyypillisesti kuvattavan henkilön kuva. *Lillan*-teoksen on kirjoittanut Johanna Vesikallio, *Raajoilla*-teoksen tekijä on Eva Wahlström itse. Kansien välillä on sekä yhtäläisyyksiä että eroja.

Kuvat

- Molempien kirjojen etukannessa on lähikuva. Ulkonäkö myy.
- Kuvien yksityiskohdat paljastavat naisten poikkeuksellisen, yleensä maskuliinisena pidetyn toimintaympäristön. Epätavalliset elämäntarinat myyvät.
- Kuvilla luodaan mielikuvilla rohkeudesta ja oman tien kulkemisesta.
- Kuvat puhuttelevat erilaisia, eri-ikäisiä kohderyhmiä.

Teksti

- Takakansiteksteillä houkutellaan ostamaan ja lukemaan kirja. Niissä kirjaa myydään potentiaalisille ostajille lupaamalla sankaritarinoita, jännitystä, rakkautta, menetyksiä sekä paljastuksia.
- Lainauksilla kohdehenkilöiden sanomisista vahvistetaan mielikuvaa rohkeista henkilöistä, jotka puhuvat suoraan potentiaaliselle ostajalle. Samaa viestii puhe itsetunnosta ja kovasta harjoittelusta.
- Kuvien lailla kirjojen takakansitekstit luovat kuvaa poikkeusyksilöistä.

1–2 pistettä:

Vastauksessa tehdään havaintoja kuvien ja tekstien käytöstä, mutta niitä ei välttämättä liitetä markkinointiviestintään.

3–4 pistettä:

Vastauksessa jäsennetään kansien keskeisiä yhtäläisyyksiä ja eroja ja liitetään niitä markkinoinnin tavoitteisiin.

5–6 pistettä:

Vastauksessa tehdyt havainnot eroista ja yhtäläisyyksistä perustellaan markkinointiviestinnän näkökulmasta ja yhdistetään esimerkiksi kohderyhmiin tai muihin kontekstuaalisiin seikkoihin.

Tehtävä 5

Teksti on suunnattu kielestä kiinnostuneelle yleisölle, jolla oletetaan olevan jonkin verran ennakkotietoa kielikysymyksistä. Heikura pitää yleisön mielenkiintoa yllä kohosteisella, humoristisella tyyllillä, joka syntyy kielen, retoriikan ja argumentaation keinoin.

Kieli ja tyyli

- pakinamainen puhetyyli
- huvittavia ja arvottavia sananvalintoja
- kohosteisia sanajärjestyksiä
- puheeseen kuuluvia partikkeleja ja konnektoreja (dialogisuuden keinoja)
- modaalaisia adverbejä.

Retoriikka ja argumentaatio

- kohderyhmä otetaan huomioon koko ajan: vastaanottajan oletetaan tietävän jotain sukukielistä ja etymologiasta
- leikitään asiantuntemuksella, valikoiduilla tiedoilla kielihistoriasta ja sanojen monimerkityksisyydellä
- argumentaatio tukee tekstin humoristista sävyä
- oikaistaan yleisiä virhekäsityksiä
- tehdään loogisia päätelmiä ja analogioita, yllättäviä siirtymiä.

1–2 pistettä:

Vastauksessa tehdään yksittäisiä havaintoja lähinnä kielestä ja tyylistä.

3–4 pistettä:

Vastauksessa osoitetaan useita kielen, tyylin, retoriikan ja argumentaation keinoja, joilla vastaanottajan mielenkiintoa pidetään yllä.

5–6 pistettä:

Vastauksessa kieltä, tyyliä, retoriikkaa ja argumentaatiota koskevat havainnot kytketään tekstin kohosteiseen tyyliin: huumoriin, pakinamaisuuteen, ”viisasteluun”.